

Dues accions per preservar expressions

JAUME SALVANYÀ

L'estudi de Flaix FM, amb Carles Pérez.

FOTO: Autor

És trist però és així: una bona part de les frases fetes es van extingint. Només hem de comparar les que sentíem a dir als avis o als pares amb les que sentim actualment als joves. Expressions com ara «clavar un miquel», «passar de taca d'oli», «qui té gana somia pa», «el més calent és a l'aigüera», «ja et veig, herbeta, que et dius marduix» o «tenir mala peça al teler», les noves generacions ja no les fan servir. Diuen que «no molen», que «no estan currades» i que «no són guais»; aquest és l'estil del repertori d'expressions que fan servir ells, i n'han deixat al marge d'altres que en molts casos tenen una tradició centenària. Això si és que les coneixen, perquè molts no les han sentides mai i no saben què volen dir; a casa ja no els les han transmeses.

La llengua evoluciona i es creen expressions noves; és un fet natural. Una altra cosa és valorar si aquestes expressions sorgeixen per mecanismes interns al català, i, per tant, les podem considerar pròpies, o bé si és per una influència externa. Però, davant el desconeixement general de les expressions de sempre, no podem quedar-nos com un estaquirot i lamentant-nos.

Al Grup Flaix portem a terme dues iniciatives per acostar aquestes expressions, d'una banda als oients i, de l'altra, a la vintena llarga de professionals que posen veu a l'antena de Ràdio Flaixbac i de Flaix FM, dues emissores musicals que arriben a un públic eminentment jove, d'entre catorze i trenta-quatre anys, que precisament són la gent que desconeixen més aquestes dites.

Pensant en els oients, a Ràdio Flaixbac gravem uns espais d'un minut en què parlem d'una frase feta. Primer de tot, l'enunciem i la definim breument, després interpretem un diàleg que serveixi d'exemple i finalment traiem una moralitat o una conclusió de l'exemple. És una minisecció que intenta tenir ganxo; i el ganxo el trobem o bé en l'ex-

pressió en si o bé en la comicitat que intentem donar a l'exemple.

Així, expressions com ara «agafar (algú) amb els pixats al ventre» (agafar algú desprevingut o sorprendre'l fent una malifeta), «vés que et moqui la iaia» (dita per engegar algú a pastar fang) o «d'un pet fer-ne set (o cent) esquerdes» (per exagerar la importància d'una qüestió insignificant), al qui les sent –i més si és per la ràdio– li fan gràcia, tant si les coneix com si no.

En canvi, en una expressió com «fugir cames ajudeu-me» s'ha de buscar una situació amb certa comicitat. La que vam triar en aquest cas és una parella que manté una conversa i de cop i volta la noia diu que vol tenir un fill. Com que el noi no està preparat ni s'ho espera, fuig corrents i de fons se sent aquell efecte de so dels dibuixos animats. Aleshores s'explica que el noi s'ha espantat i ha fugit cames ajudeu-me.

Aquesta secció s'emet de dilluns a divendres dintre el programa *El matí i la mare que el va parir*, que comença a les set i s'acaba a les onze. L'espai no té un horari fix, però, com que és curt, pot sonar diverses vegades i en hores diferents. Comença amb una sintonia de música clàssica i una veu que diu el títol de la secció: *Que fàcil que és el català amb el professor Salvanyà*. I a continuació entra l'expressió del dia. Aquest és un exemple ja gravat:

- PROFESSOR: Avui, l'advocat del diable. Mireu, l'origen de l'expressió el trobem en el món eclesiàstic. Abans de declarar un sant se segueix un procés per demostrar que la persona és digna d'aquest reconeixement. I el qui s'encarrega de posar-hi traves és l'advocat del diable. Per extensió, doncs, s'aplica a tota persona que defensa una causa contrària als seus interessos. Per exemple:
- NOIA: Ostres! L'alcalde de Salamanca no ens vol tornar els papers. De què va, aquest paio?
- NOI: Dona, pensa que ell se'ls deu mirar cada dia i els ha agafat estimació...
- NOIA: Sí home, ara defensa'!
- NOI: A més, nosaltres ja en tenim molts, de papers... Realment cal portar-los?
- NOIA: Però amb què em surts ara?
- NOI: En podríem fer fotocòpies i llestos...
- NOIA: Ets un venut! ¿Però que no ho veus, que són nostres?! De vegades em treus de polleguera...
- NOI: (en to punyeter) És que et poses tan guapa quan t'enfades...
- PROFESSOR: Aquest noi va amb segones intencions, i per aconseguir el que vol fa d'advocat del diable sense miraments.

Foto: Autor

Vador Lladó, presentador de *El matí i la mare que al va parir*, i Jaume Salvanyà, assessor lingüístic del Grup Flaix

Es tracta, doncs, d'una minisecció desenfadada que pretén de fer arribar als oients un bon grapat d'expressions amb humor. Potser d'aquesta manera l'audiència les troba «guais» i «que molen».

L'altra acció que portem a terme, pensant en els locutors de les emissores, és el que anomenem «l'expressió de la setmana». Cada dilluns els passem una paraula, locució o frase feta perquè la refresquin i la facin servir per antena quan s'escaigui. A diferència de la secció que gravem per a l'antena, en aquest cas no abunden tant les frases fetes i procurem que hi hagi varietat; que siguin locucions o simples mots que tothom coneix però que, a poc a poc, es deixen de fer servir i que tenen el perill de caure en l'oblit. És el cas de *remor* (que pràcticament ha caigut en desús davant de *soroll*), *encetar* (que es va perdent en favor de *començar*), *mirar de* (*procurar* li va guanyant terreny), *estimar-se més* (al costat de *preferir*) o *per postres* (que es diu quan a una circumstància negativa se n'hi afegeix una altra; aquesta no és substituïda per cap altra expressió, simplement se sent a dir poc).

Altres setmanes ho aprofitem per a recordar usos correctes o incorrectes. Per exemple, quan es demana la participació dels oients és molt habitual sentir a dir «Truca i digues la teva»; doncs, els recordem que la forma correcta és «*digue-hi* la teva», amb el pronom. O la confusió entre el castellà *dirección* i el català *adreça*, que duu molta gent a parlar de **direccions de correu electrònic*; aclarim que sols és correcte *adreces de correu electrònic*. O un altre cas, sorprenent, «fer hincapeu»; els expliquem que tenen un munt de bones solucions, com ara *recalcar*, *insistir*, *posar èmfasi* o *subratllar*.

Aquestes notes, a part dels locutors, les rep tota la gent que treballa al Grup Flaix (creatius, comercials, administratius, tècnics, etc.), i també les poden aprofitar per a anar depurant el seu llenguatge.

Els mitjans de comunicació són una bona eina per a «educar», i, en aquest cas, ens permeten de difondre una sèrie de mots i d'expressions que estan en una situació de risc de perdre's. Així, com a mínim els oients saben que existeixen. Després, la decisió de si en fan ús o no, serà seva, però el coneixement ja el tindran. ♦